

УДК 37(091)(477.83/.86):793.3"1919/1939"

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vpe.2021.35.11310>

## НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ТАНЦІВ У ГАЛИЧИНІ (1919–1939)

Олена Квас<sup>1</sup>, Магдалина Марушка<sup>2</sup>

<sup>1</sup>Львівський національний університет мені Івана Франка,  
вул. Туган-Барановського, 7, Львів, Україна, UA–79005  
[l\\_kvas@ukr.net](mailto:l_kvas@ukr.net);

<sup>2</sup>Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка,  
вул. І. Франка, 24, Дрогобич, Україна, UA–82100  
[dushka2222@gmail.com](mailto:dushka2222@gmail.com)

Статтю присвячено особливостям організації навчання дітей та молоді українських народних танців у Галичині в період 1919–1939 рр. Відмічено, що з огляду на історичні передумови та суспільно-політичну ситуацію вивчення зразків народної хореографії було засобом національно-патріотичного виховання, культурного розвитку галичан. Виявлено, що інтерес до народного танцю відродився під впливом виконавської майстерності та педагогічної діяльності Василя Авраменка. Хореограф систематизував теорію та практику вивчення народних танців, відкрив першу рухому школу українських національних танців, яка працювала по різних містах Галичини. Акцентовано на провідній ролі культурно-освітніх, просвітницьких, спортивних товариств та організацій у справі популяризації серед дітей і молоді мистецтва народного танцю. З'ясовано, що народні танці розучувались на курсах або в гуртках при товаристві «Просвіта», «Українська Захоронка», гімнастичному товаристві «Сокіл», «Луг», в позаурочний час у школах товариства «Рідна школа». Зазначено, що діти та молодь на різноманітних святах, концертах виконували народні українські танці, танцювальні постановки за народними мотивами в інтерпретації Василя Авраменка, Оксани Суховерської, Володимира Терлецького, Ярослава Булки, Петра Лазорицака та інших хореографів, учителів-інструкторів. Найпопулярнішими народними танцями, які вивчали діти та молодь, були: «Коломийка», «Аркан», «Катерина», «Чумак», «Козачок», «Гопак», «Журавель». Вони виконувались соло, парами або гуртом. Не зважаючи на те, що наука танцю не була систематичною і тривалою, не було чіткої методики навчання народній хореографії, в учнів розвивались чуття ритму і гармонії, танцювальність, граційність, пластичність, артистизм. Це підтверджують численні схвальні відгуки в тогочасній пресі про виступи юних танцюристів.

*Ключові слова:* народний танець, курси народних танців, культурно-просвітницькі організації, молодіжні товариства.

**Постановка проблеми.** Особливе місце в системі хореографічної освіти Галичини міжвоєнного періоду належало народно-сценічній

хореографії. В умовах інтеграції модерних світових та європейських тенденцій розвитку танцю до українського хореографічного мистецтва організація навчання національних танців поставала засобом збереження і поширення народних традицій, культурних надбань.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Деякі аспекти окресленої проблеми були предметом наукового розгляду вчених. В. Пастух, О. Шабаліна досліджували джерела та тенденції зміцнення ціннісних засад етнічного танцю, особливості розвитку українського хореографічного мистецтва на початку ХХ ст. Окремі роботи Н. Марусик, М. Марушки, Л. Косаківської присвячені аналізу мистецької та освітньої діяльності В. Авраменка в Галичині. В. Пастух, досліджуючи становлення українського народного танцю як різновиду сценічної хореографії в Галичині, зазначила, що «процес розвитку сценічного українського танцю в Галичині у 20–30-тих роках ХХ ст. був інтенсивним та різнобічним. Синтезувавши засоби специфічно народної техніки з елементами класичної та модерної, народно-сценічний танець остаточно сформувався як самостійний мистецький жанр. Запорукою такого розвитку були патріотична значимість, естетико-виразова оригінальність» [9, с. 148–149].

Теоретичні розвідки науковців, передусім, зосереджені на проблемах становлення українського народно-хореографічного мистецтва. Тому дослідження питань, що стосуються формування осередків вивчення українського народного танцю, розвитку мережі закладів спеціалізованої хореографічної освіти в Галичині досліджуваного періоду залишається актуальним.

**Мета цієї статті** – розглянути особливості навчання дітей та молоді українських народних танців у Галичині міжвоєнного періоду.

**Виклад основного матеріалу.** Розвиток професійного підходу до навчання народним танцям в Галичині пов'язаний насамперед з іменем Василя Авраменка, якому вдалося «зібрати всі багатства царини українського танку, зібрати їх пильно, обережно і з любов'ю в одно ціле і систематизувати, очистити їх від усього чужостороннього, показати світові наш народний танок в повній його красі і таким побитом вернути йому історичну славу» [13, с. 2].

Авраменко В. перший у міжвоєнній Галичині відкрив школу та курси з вивчення національного танцю. Він був талановитим виконавцем, педагогом, ентузіастом своєї справи: «Авраменко ставить наново таку важну в нашій національній відродженні справу – підносить український національний танок на ступінь правдивого мистецтва» [12, с. 4]. Після виїзду Авраменка з Галичини 1924 р. його учні та послідовників продовжили почату ним справу залучення молоді до українського народно-хореографічного мистецтва.

Аналіз публікацій у львівських міжвоєнних періодичних виданнях виявив, що активну роль у справі поширення серед дітей і молоді мистецтва народного танцю відіграли культурно-освітні, просвітницькі, спортивні товариства та організації. Серед них: «Українська захоронка», «Рідна школа», «Просвіта», «Сокіл», «Луг», «Січ». Розглянемо детальніше, у який спосіб відбувалось вивчення народних танців.

Товариство «Українська захоронка» сприяло знайомству дітей дошкільного віку з національним танцем. Вивчення найпростіших зразків народної хореографії входило в план обов'язкової роботи з дітьми: «Всі провідниці дитячих літніх сезонних садків учили доросту вправ і національних танків» [1, с. 5].

Теоретичну та практичну підготовку до вивчення національних танців з дошкільнятами провідниці дитячих садків могли пройти на відповідно організованих курсах. Курси вели фахові вчителі руханки та хореографи. Так, 1938 р. зі слухачками працювала знана львівська хореограф та педагог Оксана Суховерська [3]. Посібник її авторства «Рухові забави й гри з мелодіями й примівками» зі схемами фігур та рекомендаціями, зразки дитячих забав з танцювальними елементами, які друкувались на сторінках часопису «Українське дошкільля», використовували для навчання дітей.

Вихованці виконували рухові вправи з танцювальними елементами під народні мелодії, колективні танці «Аркан», «Коломийка», «Катерина», «Козак», адаптовані до віку дітей. Свої вміння наймолодші танцюристи демонстрували на урочистостях з нагоди закінчення року або закінчення дитячого садка, на повітових святах, на святах дитячих півосель.

Товариство «Рідна школа» своєю діяльністю активно підтримувало розвиток українського народного хореографічного мистецтва.

З відгуків про виступи учнів можемо зробити висновок, що хореографія не була в числі шкільних предметів. Навчання танців проходило у позаурочний час. Найчастіше на концертах танцювали «Гагілки», «Хоровід», «Козака», «Аркан», «Катерину», «Чумацький танок» та інші українські народні танці.

Після загального свята шкіл, яке проходило у Львові у червні 1925 р., один з перших українських фахівців з фізичного виховання і спорту, громадський та культурний діяч Степан Гайдучок так писав про це дійство: «Виступ підготовлювало учительство без сторонньої помочі. Справно вийшла точка «Човник хитається», введена дітворою хлоп'ячої школи Т. Шевченка. А «Аркан» 128 учнів школи Грінченка захопив навіть дуже вибагливих знавців, з якими доводилось говорити. Треба було бачити те захоплення публіки своїм рідним танком. На тому місці треба піднести, що Рідна Школа плекає рідну культуру та йде модерними стежками в тому

напрямі. Учитель, що приготував цю точку, сміло може бути не тільки вдоволений, а й гордий з її виконання» [4, с. 3].

Українські народні танці учні школи ім. Бориса Грінченка виконали на шкільному святі, яке відбулось у травні 1938 р. у Львові в театрі «Ріжнородностей»: «Велике захоплення серед публіки викликали народні танки. П. Мацяк мусів повторити «Козачка». Не менший успіх мали його учениці та учні, що відтанцювали два танці. Програму гарно доповнювали гаївки в укладі та сценічному виведенні проф. О. Суховерської» [8, с. 9].

Прикладом хореографічної освіти школярів є проведені Петром Лазорищак, учнем В. Авраменка, курси танців. У газеті «Діло» за 7 червня 1934 р. знаходимо відгук про це навчання: «Вічно рухлива й енергійна Жіноча Секція при Кружку Р. Ш. все знаходить спосіб, щоби дати якусь імпрезу для своїх членів, що була б цікава і корисна. І всі, що були в неділю у домівці хлоп'ячої школи ім. Шевченка, рішили, що дуже щаслива була ініціатива улаштувати курс національних танків для дітей. Про це переконав усіх діточий попис у цій школі, що зібрав повну салю цікавих. Такий самий попис відбувся в українській академічній гімназії, де виступали в українських танках гімназійні учениці й ученики. Простора сая наповнилася молоддю і старшими і всі згідно вирішили, що молоді танцюристки й танцюристи за 6 тижнів курсу скористали дуже багато і кожний танок був виведений напреду дуже добре. Попис молоді переконав усіх присутніх, що перед красою нашого національного танку можуть сховатися усі модерні «фокси» і «блюси»» [6, с. 7].

Товариство «Рідна школа» до мистецтва народного танцю прилучало не лише школярів, а й молодь. Для них по різних містах Галичини організовували відповідні курси. Проводились також курси, по закінченню яких учасники не лише вміли виконувати чимало народних танців, а й могли бути інструкторами з навчання народної хореографії. Зокрема, 1933 р. повітовий гурток товариства «Рідна школа» організував «Інструкторський курс українського національного танцю», який передбачав вивчення основних танцювальних постав, кроків, рухів, міміки та танців укладу В. Авраменка («Козачок на одну пару», «Катерина на дві пари», «Гопак колом на одну і більше пар», «Коломийка на дві пари», «Хоровід на п'ять і більше пар», «Запорожець на одну і дві пари», «Журавель»). Програму курсу розробив Роман Петріна.

Товариство «Просвіта» також організовувало відповідні курси при читальнях та філіях з вивчення українських народних танців по всій Галичині.

До проведення науки танцю запрошували учнів В. Авраменка. Це забезпечувало збереження системного та професійного підходу до організації хореографічного навчання, запровадженого балетмейстром. Зокрема, у 1922–

1923 рр. гурток народного танцю вів один із обдарованих послідовників В. Авраменка Володимир Терлецький. У газеті «Громадський вісник» за 30 січня 1923 р. читаємо відгук про звітний концерт учасників гуртка: «Танцюристи виконали танці з репертуару Авраменка. Серед них «Коломийка», «Метелиця», «Катерина». Танці «Прощання», «Козачий двобій», «Гуцульський танець» були поставлені В. Терлецьким, який продемонстрував і свою виконавську майстерність» [2, с. 4].

На сторінках видання товариства, місячника освіти, виховання, культури «Просвіта» друкували рекомендації до виконання окремих танців. Зокрема, у травні 1938 р., готуючись до виступу на повітовому дні українки-громадянки, дівчата могли скористатись детальним описом танцю «Катерина» [5, с. 99–101].

Українське гімнастичне товариство «Сокіл-Батько» попри основне своє завдання – фізичний розвиток молоді – активно працювало у напрямі національно-патріотичного виховання. Через вивчення народних танців сокільські побратими та посестри долучались до кращих зразків національного хореографічного мистецтва.

Навчання на курсах народних танців відбувалось за методикою та розробками В. Авраменка. Відповідно, найчастіше розучуваними танцями були «Козачок», «Катерина», «Коломийка», «Аркан», «Чумаки». Це засвідчують відгуки у пресі про виступи «Соколів» на численних сокільських святах. Так, у часописі «Новий час» за жовтень 1926 р. читаємо: «На руханково-спортивному пописі в Добрянах по вправах з вінками 4 пари «Сокола» виконали національний танок «Козачок» укладу Авраменка» [10, с. 7].

Також виконували танцювальні номери укладу Я. Булки, В. Тихолоза та інших. Підготовка до виступів була чітко організованою. З метою відпрацювання учасниками техніки виконання народних танців у виданні «Сокільські вісті» розміщували опис танцювальних фігур.

Молодіжні товариства «Січ» та «Луг» також вивчали українські народні танці зі своїми учасниками. З цією метою діяли гуртки при товариствах або ж організовувались спеціальні курси. Як вчителів-інструкторів запрошували учнів школи В. Авраменка. Свідчення про це знаходимо в часописі «Новий час» від 6 грудня 1926 р.: «Лугова організація влаштувала національні танці – це вже молода школа Авраменка. Велику заслугу має він, що хоч в середнім стані зацепив любов до свого. Кращими є наші рідні танці в інтерпретації учнів Авраменка» [7, с. 4].

Відгуки у пресі засвідчують, що український народний танець виконували на урочистостях, злетах, що влаштовували вищезгадані товариства. Так, у червні 1925 р. після концерту з нагоди 25-ліття заснування першої «Січі» у газеті «Діло» було надруковано відгук саме про

танцювальний виступ: «Найбільше вражіння викликав танець «Аркан», відданий справді по мистецьки хлопчиками-підлітками. Ця точка так припала до вподоби публиці, що її ще раз треба було повторити» [11, с. 4].

**Висновки.** Проведений аналіз засвідчив, що у товариствах «Просвіта», «Рідна школа», «Українська захоронка», «Сокіл», «Луг», «Січ» активно і цілеспрямовано навчали українським народним танцям. І хоча наука танцю не була систематичною і тривалою, виступи дітей та молоді відзначались артистичністю, граційністю та ритмічністю виконання. Це було результатом наполегливої праці талановитих педагогів та хореографів – Василя Авраменка, Оксани Суховерської, Романа Петріни, Петра Лазорищака, Володимира Терлецького та інших. У 20–30-х роках ХХ ст., коли західноукраїнські землі опинилися у складі Польщі, громадсько-політичне, суспільне і культурне життя українського населення Галичини характеризувалось відстоюванням національної самосвідомості, піднесенням національної гідності. За таких умов навчання народним танцям, народна хореографія були швидше засобом окреслення свого символічного національного простору, аніж засобом формування творчої, гармонійної особистості.

---

1. Величаве свято «Рідної школи». Новий час. Ілюстрований популярний часопис. Понеділок 22 червня 1931. Рік 9-ий. Ч. 67 (973). С. 5.

2. Вечір національних танців на Левандівці. Громадський вісник. Львів, 30 січня 1923. Ч. 22. С. 4.

3. Гавалюк Р., Сова А. Невідома історія Оксани Суховерської. URL : <https://photo-lviv.in.ua/nevidoma-istoriya-oksany-suhoverskoji-abo-persha-sered-zhinok-video> (дата звернення: 03.09.2021).

4. Гайдучок Ст. «Діточе свято шкіл УПТ у Львові». Діло. Львів, неділя 21 червня, 1925. Ч. 135 (10.518). С. 3.

5. День Українки-громадянки. Тексти до програми. Просвіта: Місячник освіти, виховання, культури. Львів, 1938. Рік III. Березень–квітень. Ч. 3–4 (24–25). С. 99–101.

6. Діти і молодь на сцені. Діло. Львів, четвер 7 червня 1934. Рік LV. Ч. 147 (13.692). С. 7.

7. Лугове свято. Новий час. Ілюстрований популярний часопис. Львів, понеділок 6 грудня 1926. Рік IV. Ч. 96 (305). С. 4.

8. М. П. «На стрічу весні...» Весняна ревія школи Р. Ш. ім. Бориса Грінченка в театрі «Ріжнородностей». Діло. Вівторок 17 травня 1938. Рік LIX. Ч. 105 (14.937). С. 9.

9. *Пастух В.* Сценічна хореографічна культура Східної Галичини 20–30-х років ХХ століття : дис... канд. мистецтвознавства : 17.00.01. Київ, 1999. 190 с.
10. Руханково-пожарничо-спортове свято в Стрию. Новий час. Ілюстрований популярний часопис. Рік IV. Львів, середа 20 жовтня 1926. Ч. 77 (286). С. 7.
11. Січове свято. Діло. Львів, середа 24 червня, 1925. Ч. 137 (10.520). С. 4.
12. Театроман. На тему рідного театрального мистецтва. Новий час. Ілюстрований щоденник. Львів, середа 15 березня 1933. Рік XI. Ч. 57. С. 4.
13. *Шендрик М.* На маргінесі дебюту В.Авраменка. Громадський вісник. Львів, п'ятниця 2 червня 1922. Рік I. Ч. 82. С. 2–4.

*Стаття: надійшла до редколегії 29.08.2021  
доопрацьована 07.09.2021  
прийнята до друку 10.09.2021*

#### TEACHING UKRAINIAN FOLK DANCES TO CHILDREN AND YOUTH IN GALICIA (1919–1939)

**Olena Kvas<sup>1</sup>, Magdalyna Marushka<sup>2</sup>**

<sup>1</sup>*Ivan Franko Lviv National University,  
Tuhan-Baranovskoho Str., 7, Lviv, Ukraine, UA–79005;*

<sup>2</sup>*Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University,  
Ivan Franko Str., 24, Drohobych, Ukraine, UA–82100*

The article is devoted to the peculiarities of teaching Ukrainian folk dances to children and youth in Galicia (1919–1939), when it was important to preserve national identity, and the study of folk choreography was one of the means of national-patriotic education and cultural development. The authors argue that the interest in folk dance was revived under the influence of a choreographer Vasyl Avramenko's performing skills and pedagogical activity. Vasyl Avramenko systematized the theory and practice of folk dances teaching and opened the first school of Ukrainian national dances. The school functioned in various cities of Galicia. It is emphasized the role of cultural, educational and sports societies and organizations in popularizing the art of folk dance among children and youth. Thus, folk dances were taught at various courses, clubs and societies such as «Prosvita», «Ukrainska Zakhoronka», «Ridna shkola», gymnastics societies «Sokil», «Luh» etc. It is discovered that at concerts on various holidays children and youth performed Ukrainian folk dances and music performances based on folk motifs interpreted by Vasyl Avramenko, Oksana Sukhovska, Volodymyr Terletskyi, Yaroslav Bulka, Petro Lazoryshchak and other choreographers. The most popular folk dances were: «Kolomyika», «Arkan», «Kateryna», «Chumak», «Kozachok», «Hopak», «Zhuravel». Dancers performed them

solo, in pairs or in groups. Although the methodology of dance teaching was not systematized and well-developed, students developed a sense of rhythm and harmony, grace, plasticity, artistry. This was confirmed by numerous positive reviews on the performances of young Ukrainian dancers in the press of the time.

*Keywords:* folk dance, folk dance courses, cultural and educational organizations, youth societies.